Gheorghe I. Brătianu în timpul domiciliului obligatoriu (1947-1950)

Aurel Pentelescu

Liviu Țăranu

Gheorghe I. Brătianu (1898-1953) a fost una din figurile de marcă ale intelectualității româneşti, victimă a regimului comunist. În anii 1944-1947 a fost supus unui lung şir de amenințări şi denigrări, soldate cu eliminarea treptată din funcțiile publice pe care le deținea: profesor la Universitatea Bucureşti, profesor la Şcoala Superioară de Război, director al Institutului de Istorie Universală „N. Iorga”, director al publicației academice *Revue historique du Sud-Est Européen*. Din vara anului 1947, timp de aproape trei ani, i s-a fixat regimul de domiciliu obligatoriu, cu supraveghere permanentă, la locuința sa din Bucureşti, strada (Biserica) Popa Chițu nr. 26. În noaptea de 5/6 mai 1950 a fost arestat şi încarcerat.

Cifric, martiriul lui Gheorghe I. Brătianu, de la 23 august 1944 la 27 aprilie 1953, data oficială a morții sale în închisoarea de la Sighet, totalizează aproape nouă ani; în termeni mai exacți, 3.158 de zile, adică a şasea parte din viața sa. Perioada claustrării (a domiciliului obligatoriu şi a detenției) totalizează 2.071 zile, adică aproape cinci ani, fapt ce l-a marcat profund, şubrezindu-i mult rezistența fizică şi psihică.

Studiul nostru tratează perioada mai puțin cunoscută a domiciliului obligatoriu. În arhiva CNSAS se păstrează un dosar penal cu opt volume, în care se regăsesc mai multe rapoarte zilnice ale agenților care îl supravegheau pe marele istoric, în propria lui casă. O sinteză a lor dezvăluie regimul drastic de izolare în care a trăit Gh. Brătianu în ultimii săi ani de viață precum şi preocupările acestuia[1].

Cum s-a ajuns la starea/regimul de domiciliu obligatoriu pentru Gheorghe I. Brătianu, în anii 1947-1950? Iată o întrebare la care un răspuns *ex abrupto* şi cu valențe „definitive” nu se poate da în actualul stadiu al cercetărilor. Regimul de domiciliu obligatoriu s-a practicat nu o dată de-a lungul istoriei, aplicat de autorități

---

[1] Aurel Pentelescu, Liviu Țăranu, *Gheorghe I. Brătianu în dosarele Securității. Documente (1947-1953)*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006.

persoanelor „incomode” spre a le stopa de la acțiuni publice, prin claustrare şi diverse interdicții. Spre exemplu, în timpul regimului Mareşal Ion Antonescu, militantului comunist Lucrețiu Pătrăşcanu i s-a fixat domiciliul obligatoriu la Poiana Țapului (Zamora), în anii 1941-1942. Într-un interviu cu Ion Biberi, realizat în 1945 şi publicat în 1946, Lucrețiu Pătrăşcanu relata: „În lipsa unor studii pregătitoare asupra structurii vieții societății româneşti în spirit marxist, am simțit nevoia de limpezire sufletească, de a cerceta personal viața românească. Mi-am concentrat preocupările mele imediat ce am avut *un moment de răgaz* (subl. n.) şi trebuie să recunosc că acest moment de răgaz mi-a fost oferit de domiciliul obligatoriu, în care am stat doi ani (1941-1942 – n.n.). Am început să cercetez temeinic materialul documentar. Din această nevoie şi din aderența intelectuală şi sufletească la fenomenele studiate, au reieşit *cele trei lucrări ale mele*, toate consacrate problemei româneşti (subl. n.)”[2]. Adăuga după enumerarea celor trei lucrări (*Un veac de frământări sociale*, definitivată la 16 martie 1942 şi tipărită în 1945; *Problemele de bază ale României*; *Sub trei dictaturi,* elaborată în aprilie-octombrie 1941 şi tipărită în decembrie 1944) următoarele: „Lucrez acum la cea de-a patra lucrare, care închide de fapt ciclul, *Curente şi tendințe în filozofia românească* (finalizată în octombrie 1945 şi tipărită în trei ediții, a treia, în toamna anului 1946 – n.n.)”[3].

Aşadar, Lucrețiu Pătrăşcanu îşi aminteşte, în 1945, chiar cu oarecare nostalgie de cei doi ani „de răgaz” la Poiana Țapului (Zamora), în 1941-1942, când şi-a scris în voie lucrările, unde regimul cu domiciliul obligatoriu nu avea restricții punitive umilitoare. Din informațiile noastre pe cale orală (vor trebui cândva confruntate cu documente din arhive!), spre deosebire de Gheorghe I. Brătianu, nu avea post de supraveghere permanentă în chiar încăperea în care trăia, nu suferea de restricții materiale (masă, cazare etc.), putea chiar să se deplaseze în voie la Bucureşti ş.a[4].

Nu credem că facem o apropiere forțată între regimul cu domiciliu obligatoriu al lui Lucrețiu Pătrăşcanu şi cel aplicat lui Gheorghe Brătianu, cu circa cinci ani mai

---

[2] Ion Biberi, *Lumea de mâine*, Editura Forum, [Bucureşti], 1946, p. 80 (pp. 70-82); vezi şi Lucrețiu Pătrăşcanu, *Scrieri, articole, cuvântări, 1944-1947*, Editura Politică, Bucureşti, 1983, p. 164. (p. 151-166).

[3] *Ibidem.*

[4] Informațiile reținute din diverse surse de Aurel Pentelescu după Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1968 prin care Lucrețiu Pătrăşcanu a fost reabilitat, iar în perioada 1969-1983 i s-au tipărit şase volume din lucrările sale la Editura Politică, Bucureşti.

târziu. Duritatea regimului de domiciliu forțat suportat de Gheorghe Brătianu este însă realmente devastatoare.

La 1 noiembrie 1946, o echipă formată din trei funcționari în Prefectura Poliției Capitalei, Brigada II Siguranță, au descins la domiciliul lui Gheorghe I. Brătianu din strada Popa Chițu nr. 26, Bucureşti, şi au efectuat o „percheziție domiciliară”, întrucât în adresa Direcției Poliției de Siguranță a Capitalei din 24 octombrie 1946, către Parchetul Curții Marțiale a Corpului II Armată, care a aprobat percheziția, se arăta că „la locuința numitului Gheorghe Brătianu din Bucureşti str. Popa Chițu, nr. 26 (…) se află material ce interesează ordinea şi siguranța statului”[5]. Un amplu proces verbal, încheiat la ora 18.30, după efectuarea percheziției domiciliare, în cele 9 camere ale imobilului plus dependințe, arată ce materiale au fost reținute de echipa de la Brigada II Siguranță[6]. Nici unul care să pună în pericol siguranța statului, dar, toate, care vizau preocupările lui Gheorghe I. Brătianu ca istoric şi care puteau fi cotate, în planul acuzațiilor politice, ca antisovietice sau prolegionare etc.

Istoricul Claudiu Secaşiu pune „semnificația politică” a percheziției din 1 noiembrie 1946 pe seama alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946, unde „Gheorghe Brătianu îşi depusese candidatura, în mod simbolic”[7]. Nu contestăm această ipoteză. După ştiința noastră, această percheziție domiciliară este *cea dintâi.* În contextul politic intern şi internațional al vremii, ea reprezintă un drastic avertisment pentru Gheorghe I. Brătianu şi familia sa.

Considerăm că stabilirea domiciliului obligatoriu pentru Gheorghe I. Brătianu are acest fundal politico-istoric tot mai agitat, din care, România, intrată în sfera de influență sovietică, nu se putea abstrage, deşi între percheziția domiciliară din 1 noiembrie 1946 şi data de 15 august 1947, când organele de Siguranță au stabilit postul fix de supraveghere în casa profesorului, au trecut mai bine de nouă luni calendaristice.

Într-o *Notă* din 21 august 1947 se precizează: „Începând de vineri 15 august a.c., lui Gh. Brătianu i s-a fixat un post fix la domiciliu de către Siguranța Generală.

---

[5] Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Penal, dosar nr. 356, vol. 6, f. 291.

[6] *Ibidem*, f. 292-293.

[7] Claudiu Secaşiu, *Contribuții privind biografia istoricului Gheorghe I. Brătianu (anii 1945-1953),* în „Revista Istorică”, serie nouă, tomul IX, 1998, nr. 5-6, mai-decembrie, p. 332.

Această măsură a fost explicată ca fiind impusă de împrejurări pentru asigurarea securităţii sale”[8]. Pentru ca, la 10 septembrie 1947, Inspectoratul de Siguranţă al Capitalei, Serviciul 1, Secţia 1, Brigada 1 să raporteze Direcţiunii de Siguranţă Statului, Serviciul 1, Biroul 1, din cadrul Direcţiunii Generale a Poliţiei următoarele: „Domiciliul obligatoriu pentru Gheorghe Brătianu a început de fapt în ziua de 20 august a.c., dată de la care nu a mai părăsit domiciliul”[9]. În acelaşi raport se arăta: „Consemnul dat agenţilor de pază era de a nu părăsi domiciliul şi a nu lua contact cu nici o persoană străină în afară de membrii familiei”[10]. Apoi era relatată împrejurarea când Sebastian Moruzi şi Zinca Brătianu, rude, l-au vizitat pe Gheorghe I. Brătianu, fapt considerat o greşeală din partea agenţilor de supraveghere. Se stipulează în acelaşi document: „…s-a repetat şi adus la cunoştinţa agenţilor consemnul că nu i se va permite (lui Gheorghe I. Brătianu – n.n.) contact decât exclusiv cu membrii familiei care locuiesc în imobilul din str. Popa Chiţu nr. 26, unde Gheorghe Brătianu are domiciliul forţat”[11].

Sunt de sesizat cel puţin două aspecte complementare, în context. Primul, că exclusivitatea impusă celor cu care Gheorghe I. Brătianu venea în contact la domiciliul său, chiar şi rude de gradul întâi, marca un regim de domiciliu forţat deosebit de sever, mult mai sever decât cel aplicat altor oameni politici ai vremii, spre exemplu unchiul său Constantin (Dinu) Brătianu ş.a. Al doilea aspect vizează şirul interdicţiilor la care a fost supus Gheorghe I. Brătianu, chiar de la început, cât se poate de drastice. Mai întâi: a) postul fix de supraveghere neîntreruptă (cu schimbarea agenţilor la 24 ore de serviciu), prestat „la vedere”, în chiar locuinţa profesorului (localizat de noi în salon, la parter), fapt ce echivala cu o ameninţare oficială permanentă, dată fiind starea de tensiune (persecuţie) socială ce exista în societatea românească la acea dată. Apoi, celelalte, puse în aplicare în primele două săptămâni: b) interzicerea părăsirii domiciliului (de la 20 august 1947, cum s-a arătat; de la 15 la 20 august 1947 misiunea agenţilor a fost „de însoţire”[12], specifică unui regim de pază/protecţie, cum se preconizase iniţial); c) interzicerea contactelor cu persoane străine (înţelegem: toate tipurile de persoane, atât din ţară, cât şi de peste hotare); d)

[8] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 4, f. 343.

[9] *Ibidem*, f. 350; doc. 10.

[10] *Ibidem*.

[11] *Ibidem*.

[12] *Ibidem,* f. 343.

interzicerea contactelor cu persoane din familie (înțelegem: rude de orice grad), în afara celor care locuiau în imobilul amintit, adică soția (se adăuga personalul de deservire al casei: jupâneasa/bucătăreasa; femeia de serviciu, lenjereasa etc.); e) suspendarea convorbirilor telefonice (blocarea telefonului aflat în biroul/biblioteca profesorului)[13]. Au urmat, în perioada următoare şi alte interdicții: f) părăsirea domiciliului doar cu aprobarea eşaloanelor superioare (Direcția Generală a Securității Poporului) şi numai însoțit de agent (la Biblioteca Academiei Române – doar la început; la dentistul particular – după îndelungi amânări, de ordinul multor luni de zile); g) interzicerea ieşirii în oraş, la plimbare, însoțit de agent (solicitare neaprobată vreodată); h) interzicerea ascultării posturilor radiofonice străine (doar la început) ş.a. Citea zilnic ziarul „Universul" la care era abonat. „Ocupația care o are: citeşte în fiecare zi „Universul" şi cărți din biblioteca pe care o are în româneşte, franțuzeşte şi englezeşte" – consemna agentul supraveghetor[14].

În cercetarea noastră, descoperirea şi lectura rapoartelor de supraveghere a lui Gheorghe I. Brătianu, în pofida multor agramatisme, explicabile pentru nivelul de pregătire şcolară a supraveghetorilor, a fost o mare revelație. Îndeplinindu-şi obligațiile zilnice de supraveghere şi consemnând în rapoarte evenimentele diurne la care erau martori oculari, agenții de supraveghere au alcătuit un adevărat *jurnal/diarum* a celui supravegheat şi a familiei acestuia, fapt extrem de important sub raport istoric, absolut inedit până în prezent. Într-o viziune simplistă, liniară şi dinadins optimistă asupra a ceea ce au însemnat anii domiciliului obligatoriu pentru Gheorghe I. Brătianu (gen domiciliul obligatoriu pentru Lucrețiu Pătrăşcanu, în anii 1941-1942) am invocat, în 2003, cu naivitate, deşi corect sub raport logic, posibila existență a unui jurnal al istoricului din anii claustrării sale în locuința din Bucureşti, strada Popa Chițu nr. 26[15]. Absolut fals! Avem acum dovada unui regim dur, în care,

---

[13] *Ibidem*, f. 354; Funcționarul S.A.R.T. (Societatea Anonimă Română de Telefoane) care deblocase telefonul (bănuim, absolut din motive profesionale) „a fost pedepsit". Deblocarea s-a produs pe data de 12 septembrie 1947, când a fost din nou blocat.

[14] *Ibidem*, vol. 5, f. 105.

[15] Aurel Pentelescu, *Sub opresiunea comunistă*, în vol. Petre Otu, Aurel Pentelescu, *Gheorghe I. Brătianu. Istorie şi politică*, Grupul Editorial Corint, Bucureşti, 2003, pp. 171-172. „Spre exemplu, nu ştim deocamdată un important adevăr: dacă Gheorghe I. Brătianu a ținut sau nu un jurnal, un caiet de însemnări zilnice cum era în spiritul vremii (C. Rădulescu-Motru ş.a.) şi cum, de fapt, el însuşi ținuse, ca adolescent, şi apoi ca sublocotenent de rezervă în anii Războiului Întregirii Neamului Românesc, la

în anii 1947-1950, savantul a traversat multiple umilințe morale și materiale, la abia împliniți 50 de ani, în 10 februarie 1948, cu supraeforturi „făcându-și lecțiile"[16] zilnice, după expresia sa, adică definitivând mai multe lucrări istoriografice capitale, între care *La Mer Noir. Des origines à la conquête ottomane* rămâne dominantă, redactând și lucrarea *Gândiri europene*[17].

Cristian Vasile este cel dintâi care a semnalat public existența lucrării *Gândiri europene* de Gheorghe I. Brătianu, astfel: „Volumul 7 din dosarul 10.176 are ca dată a întocmirii 29 septembrie 1968 (corect: 1969 – n.n.) și conține o evidență a diverselor lucrări în manuscris găsite «în dosarele fond urmărire penală» și aparținând unor autori precum Gh. Brătianu («Gândiri europene», manuscris ridicat cu ocazia percheziției domiciliare din 6 mai 1950), Lazăr Rosenbaum («Revoluția de la 1848»), Gh. Antimirescu («Școala de învățători»), Ion Negoițescu («Poezia României»), Iosif Frollo («În ce stadiu ne găsim noi cu Acțiunea Catolică») etc"[18]. Autorul mai menționează: „Documentele din dosar, emise de Consiliul Securității Statului, cuprind și scurte biografii ale autorilor"[19].

La 10 februarie 1998 Academia Română (președinte: academician Eugen Simion) a aniversat centenarul nașterii lui Gheorghe Brătianu cu o amplă sesiune de comunicări[20], între care și *Profesorul Gheorghe I. Brătianu – așa cum l-am cunoscut* de academician Cornelia Bodea. „În timpul claustrării în locuința sa din strada Popa Chițu – arăta acad. Cornelia Bodea – l-am putut vedea o singură dată. Știam însă, și se confirmase, că cel puțin *putea lucra* (subl. n.)"[21]. Și, în continuare: „A fost vremea în care și-a completat și finisat o parte din cursurile ținute între 1940 și 1947. Munca îi

---

care participase. Suntem înclinați să credem mai degrabă că Gheorghe I. Brătianu nu a ținut un astfel de jurnal".

16 A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 5, f. 327.

17 Idem, vol. 7, f. 1.

18 Cristian Vasile, *Dosarul anchetei Gheorghe I. Brătianu păstrat în arhiva Ministerului Justiției*, în „Revista Istorică", serie nouă, tom XIV, nr. 5-6, 2003, p. 64.

19 *Ibidem*. Precizăm că numitele biografii sunt note biografice sumare, utile în felul lor, menționându-se: cu ce este cunoscut în evidența Securității, dacă are dosar de urmărire penală sau informativă și unde se păstrează (atunci!) dosarele respective (nu la toți cei enumerați), precum și alte detalii, mai puțin operante astăzi.

20 Majoritatea comunicărilor științifice ținute la această sesiune au fost tipărite în revista „Academica. Revistă de știință, cultură și artă", anul VIII, nr. 5 (89), martie 1998, p. 1, 16-24.

21 Cornelia Bodea, *Profesorul Gh.I. Brătianu – așa cum l-am cunoscut*, în „Academica…", p. 18.

era înlesnită cu deosebire de faptul că majoritatea izvoarelor bibliografice le avea *în biblioteca proprie* (subl. n.)”[22]. Pentru a adăuga imediat: „Din manuscrisele care au izbutit să apară postum, peste hotare, citez cu precădere: *La Mer Noir. Des origines à la conquête ottomane*, sub îngrijirea eruditului Père Vitalien Laurent, în 1969 la München (în Acta Historica IX a Societății academice dacoromana); *Les assemblées d`états et les Roumains en Transylvanie*, în „Revue des études roumaines” de la Paris, în 1974, 1975; *Sfatul domnesc şi adunarea stărilor în Principatele Române*, volum masiv tipărit la Évry, Compagnie française d`impression, 1976, şi în 1977, în aceeaşi „Revue des ètudes roumaines”, studiul intitulat *Aux origines des assemblées d'états*”[23].

În fața acestei ample mărturii, nu ne îndoim câtuşi de puțin asupra faptului că domnişoara Cornelia Bodea, asistenta ilustrului profesor, l-a vizitat pe Gheorghe Brătianu „o singură dată” în timpul domiciliului său forțat din strada Popa Chițu nr. 26, în perioada 15 august 1947-6 mai 1950. Rămâne de precizat locul unde această vizită s-a consumat, (în salon, la poartă, în curte etc.) întrucât măsurile restrictive erau drastice. La urma urmei, acest fapt are importanță doar pentru acad. Cornelia Bodea, toată admirația noastră pentru gestul firesc al domniei sale de atunci. Ceea ce ne preocupă pe noi sunt condițiile reale în care Gheorghe I. Brătianu „*putea lucra*”, care, după cum rezultă din documente, au fost realmente infernale, savantul traversând un zguduitor martiriu pentru a finaliza operele citate. În raport cu acest martiriu, expresia „Ştiam însă, şi se confirmase, că cel puțin putea lucra” induce o viziune chiar idilică asupra unei realități complet diferite.

Din examinarea dosarului penal al lui Gheorghe I. Brătianu, perioada domiciliului obligatoriu, rezultă gradul militar, numele şi prenumele agenților supraveghetori ce au constituit postul fix de supraveghere a istoricului din strada (Biserica) Popa Chițu, nr. 26, Bucureşti. În ordinea intrării lor în rol aceştia au fost: plutonier major Prună Ilie, plutonier Ionescu Vasile, plutonier Caranfilide Stere, sergent major Cohn Hari (Hary), plutonier Penariu Ion, plutonier major Mihai Ion, plutonier Ilie M. Ion, plutonier Abraşu Ştefan. În perioadele pentru care nu deținem încă documente (1947 – noiembrie, decembrie; 1948 – ianuarie, februarie, martie,

[22] *Ibidem*.

[23] *Ibidem*. Citatul este reprodus *ad literam* şi în Cornelia Bodea, *Gheorghe Brătianu – profesor universitar şi director al Institutului de Istorie Universală*, în „Revista Istorică”, tom XIV, nr. 5-6, 2003, p. 10.

aprilie, iunie, septembrie; 1949 – aprilie, octombrie, noiembrie, decembrie; 1950-ianuarie etc.) este posibil să fi fost şi alți agenți supraveghetori în postul fix de supraveghere, cu schimbarea turei la 24 de ore.

Nu rațiuni de protecție a persoanei lui Gheorghe I. Brătianu, cum i s-a spus la începutul perioadei domiciliului obligatoriu, au stat la baza acestei claustrări, ci teama că omul politic Gheorghe I. Brătianu ar putea încuraja şi orienta forțele considerate „reacționare" ale diverselor grupări politice anticomuniste şi antisovietice ale vremii, în primul rând cele liberale, care, după cum se ştie, fuseseră desființate ca structuri partinice. Direcția Generală a Siguranței Statului (viitoarea Direcție Generală a Securității Poporului), la 15 august 1948, transmitea confidențial-personal Inspectoratului de Siguranță al Capitalei, inspectorului general T. Sepeanu, ordinul prin care se cerea: „Vă rugăm luați măsuri să se supravegheze *mai îndeaproape* (subl. n.) numitul George Brătianu, întrucât este posibil ca el să primească sau să transmită directive unor membri din conducerea P.N.L. – Brătianu"[24]. Răspunsul la acest ordin preciza: „În legătură cu activitatea politică a susnumitului (Gh. I. Brătianu – n.n.), s-a raportat pe linia buletinului informativ al acestui Inspectorat de Siguranță, că numitul ar avea relațiuni de activitate cu av.[ocatul] Gh. Slama, care duce o acțiune intensă de regrupare a elementelor brătieniste în jurul său"[25]. Pentru a se adăuga imediat: „Modul de comunicare însă, între Gh. Slama şi Gh. Brătianu, nu poate fi decât D-na Elena Brătianu, care are completă libertate de mişcare, putând foarte uşor să ia contact cu orice persoană şi a transmite corespondențe scrise sau comunicări verbale soțului său"[26]. Răspunsul amintit mai preciza: „Supravegherea activității politice a lui Gh. Brătianu se face pe linie informativă"[27]. Se adăuga: „Se va raporta la timp util orice noi constatări în această problemă"[28].

Între timp, în toamna anului 1948, Direcția Generală a Siguranței Statului a devenit Direcția Generală a Securității Poporului, Inspectoratul de Siguranță al Capitalei a devenit Direcția Securității Capitalei, inspectorul T. Sepeanu a devenit locotenent-colonelul de Securitate T. Sepeanu ş.a.m.d. Drept urmare, Nota telefonică

---

[24] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 5, f. 17.

[25] *Ibidem*, f. 18.

[26] *Ibidem*.

[27] *Ibidem*.

[28] *Ibidem*.

nr. 112/51.177 din 15 octombrie 1948 a Direcției Generale a Securității Poporului către Direcția Securității Capitalei, sub semnătura colonelului de Securitate G. Birtaş, clama: „Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune *să ni se raporteze regulat* (subl.n.) situația în postul de supraveghere a numitului Gh. Brătianu”[29]. În mod practic, de la această dată, agenții de supraveghere a lui Gheorghe I. Brătianu întocmesc, la ieşirea din serviciul de 24 de ore, rapoarte cât mai exacte despre cele văzute şi auzite în locuința istoricului, pe baza cărora se întocmeau notele-raport ale Direcției Securității Capitalei către Direcția Generală a Securității Poporului.

De precizat, în context, că fişa biografică informativă (nesemnată) privitoare la Gheorghe Brătianu, datată 4 octombrie 1948, şi care a stat (probabil) la baza Notei telefonice nr. 112/51.177 din 15 octombrie 1948 incrimina tendențios şi în exces, în partea finală, activitatea istoricului, concluzionând, între altele: „A avut legături cu auto-mareşalul Antonescu, cu fostul prof. Mihail Antonescu, cu guvernul şi cu nemții, militând, prin urmare, cu intensitate, tot timpul, în orbita hitlerismului şi [în] vederile dictaturii”[30].

Este lesne de sesizat că o astfel de incriminare aplica regimului de domiciliu obligatoriu a lui Gheorghe I. Brătianu o conotație *eminamente politică,* starea de claustrare/captivitate oferind avantaj sporit organelor de Securitate pentru a controla permanent, cu post fix „la vedere”, activitatea profesorului. Înăsprirea treptată a acestui regim de claustrare este, de asemenea, lesne de sesizat din lectura rapoartelor zilnice ale agenților supraveghetori, cât şi a altor documente emise de organele coercitive ale statului din perioada respectivă. Sistematizând, aceste documente, în ordinea emiterii lor, în principal au fost:

a) Ordinul telefonic (nota de serviciu) din data de 19 august 1947 dat de Direcțiunea Generală a Poliției Siguranței Statului către Inspectoratul de Siguranță al Capitalei (director: Bondrescu) prin care se stabilea domiciliu obligatoriu lui Gheorghe I. Brătianu[31];

[29] *Ibidem*, vol. 4, f. 386.

[30] *Ibidem*, vol. 4, ff. 371-372.

[31] *Ibidem*, f. 342.

b) Ordinul nr. 23.116. S. din 1 septembrie 1947, confidențial, al Direcției Generale a Poliției Siguranței Statului către Inspectoratul de Siguranță al Capitalei prin care se cereau rapoarte zilnice privind supravegherea lui Gheorghe I. Brătianu[32];

c) Ordinul nr. 33.767.S. din 15 august 1948, confidențial-personal, al Direcției Generale a Siguranței Statului către Inspectoratul de Siguranță al Capitalei (inspector general: T. Sepeanu) prin care se cerea supravegherea „mai îndeaproape" a lui Gheorghe I. Brătianu[33].

d) Ordinul telefonic (notă telefonică) nr. 112/51.177 din 15 octombrie 1948 dat de Direcțiunea Generală a Securității Poporului către Direcțiunea Securității Capitalei prin care se cerea „să ni se raporteze regulat situația în postul de supraveghere a numitului Gheorghe Brătianu"[34].

Acestea sunt documentele (ordinele) ce au reglementat – dacă ne putem exprima astfel – intensitatea regimului de supraveghere a lui Gheorghe I. Brătianu, emise de Direcția Generală a Siguranței Statului/Direcția Generală a Securității Poporului. Alte documente/rezoluții ale aceluiaşi organ de stat fac referire la suita interdicțiilor impuse savantului, între care: interzicerea deplasării la Biblioteca Academiei Române, însoțit de un agent, unde mai fusese în prima parte a anului 1948[35]; interzicerea ieşirii zilnice în oraş, la plimbare, însoțit de agent[36]; interzicerea, timp de mai bine de un an, până în noiembrie 1948, de a asculta la radio posturi străine – Radio Londra, Vocea Americii; tărăgănarea, timp de peste şapte luni de zile (din noiembrie 1948 până în 5 iulie 1949), deplasării la dentist (o adevărată dramă), însoțit de agent; amânarea *sine die* a venirii medicului (dermatolog) pentru a-l consulta pe bolnavul Gheorghe I. Brătianu ş.a. Rând pe rând i-au căzut câțiva dinți; durerile dentare deveniseră insuportabile. La 5 iulie 1949, după miezul nopții, Gheorghe I. Brătianu a coborât scările dinspre dormitor „zbierând şi țipând că îl doare gura (adică o măsea)"[37]. Abia după acest incident Direcția Generală a Securității Poporului a transmis Direcției Securității Capitalei aprobarea pentru a merge la dentist, în baza unei cereri mai vechi: „ Vi se comunică, că se aprobă susnumitului

[32] *Ibidem*, f. 349.

[33] *Ibidem*, vol. 5, f. 17.

[34] *Ibidem*, vol. 4, f. 386.

[35] *Ibidem*, f. 363.

[36] *Ibidem*, f. 384.

[37] *Ibidem*, vol. 5, f. 345.

(Gheorghe I. Brătianu – n.n.) să meargă la dentist. Se vor lua măsuri de pază necesare”[38]. Decizia este semnată de colonelul de securitate G. Birtaş, care este în fapt, răspunzător de toate vexaţiunile şi umilinţele la care a fost supus istoricul[39] în anii domiciliului obligatoriu[40].

Rapoartele înaintate la Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului de către Direcţiunea Securităţii Capitalei prezintă continuitate calendaristică, ultimul raport depistat de noi în dosarul penal al lui Gheorghe I. Brătianu fiind datat 20 septembrie 1949, penultimul la 21 iunie 1949, antepenultimul la 8 mai 1949 ş.a.m.d. Dacă în prima parte a perioadei domiciliului obligatoriu a lui Gheorghe I. Brătianu aceste rapoarte erau zilnice sau la 2-3 zile (în 1948, până spre sfârşitul anului), deja în anul 1949 aceste rapoarte includeau 6-10 zile pentru ca penultimul raport să includă 42 de zile (tratate global)[41], iar ultimul raport 90 de zile[42]. Faptul acesta poate fi interpretat nu atât ca o slăbire a interesului organelor de Securitate pentru omul politic Gheorghe I. Brătianu, cât mai ales (probabil) existenţei unor priorităţi presante pe rol: depistarea şi încarcerarea unor elemente ostile regimului etc. Sistemul concentraţionar deja creat pe tot cuprinsul ţării oferea soluţia sigură, pentru organele represive ale statului, în

---

[38] *Ibidem*, f. 267.

[39] *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2007, p. 123-129 (fişa lui Gh. I. Brătianu realizată de Aurel Pentelescu).

[40] Florian Banu, *Fişe biografice ale unor ofiţeri superiori de securitate*, în „Cetatea Bihariei”, nr. 1/2006, seria a II-a, p. 96-97. Birtaş Gavrilă era născut la 12 octombrie 1905, la Baia Mare. Meseria sa de bază era cea de tâmplar. În 1945 ajunge lider de sindicat la Baia Mare şi se implică în anchetele ordonate de partidul comunist împotriva unor ierarhi greco-catolici cu manifestări anticomuniste. A intrat în M.A.I. în 1946, unde este numit curând şef al Poliţiei de Siguranţă Oradea. Este apreciat ca „element devotat, capabil, energic”. În consecinţă, la 28 august 1948, este numit director al Direcţiei I Informaţi interne, din cadrul Direcţiei Generale a Securităţii Poporului, cu gradul de colonel. În această calitate a coordonat o serie de activităţi specifice, precum supravegherea Nunţiaturii Papale din Bucureşti, supravegherea şi reprimarea mişcării sioniste ş.a. A fost cel care a urmărit informativ figuri importante ale nomenclaturii comuniste, printre care şi Ion Gh. Maurer. După îndepărtarea lui Teohari Georgescu din funcţia de ministru al Afacerilor Interne, Birtaş revine la conducerea Direcţiei Regionale de Securitate Oradea, pentru ca spre finele anului 1952 să fie scos din rândul cadrelor de securitate. Ocupă, apoi, funcţia de director al corpului de Control în Ministerul Gospodăririi Locale, iar în 1955 este înaintat la gradul de general maior în rezervă.

[41] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 5, f. 233.

[42] *Ibidem*, vol. 4, f. 445 sau vol. 5, f. 274.

vederea lichidării oricăror acţiuni potrivnice regimului instituţionalizat în anul 1948. Dovada elocventă a fost marea operaţie a Securităţii din noaptea de 5/6 mai 1950, căreia i-au căzut victime mulţi „burghezi" şi „reacţionari", între care şi Gheorghe I. Brătianu.

Precizăm, în context, toate aceste aspecte nu au liberalizat regimul de domiciliu forţat a lui Gheorghe I. Brătianu. Dimpotrivă, şirului interdicţiilor la care a fost supus s-au mai adăugat multiple alte tracasări şi vexaţiuni, precum şi lipsuri de ordin financiar dintre cele mai jenante. Între altele, agenţii supraveghetori nu au fost brute, în sensul de a-l maltrata fizic pe istoric şi soţia sa, dar nici îngeri nu au fost; în zelul lor de a se afirma în faţa şefilor, fiindu-le inoculată ideea suspiciunii (politice!) şi a luptei de clasă, s-au dedat la diferite injoncţiuni, inclusiv sustragerea de documente. În nota-raport către Direcţiunea Generală a Securităţii Poporului, semnată de locotenent-colonelul de Securitate T. Sepeanu şi căpitanul de Securitate V. Fenişan de la Direcţiunea Securităţii Capitalei, pentru data de 28 noiembrie 1948 se precizează: „Numitul Gheorghe Brătianu a urcat în dormitor şi a citit până la orele 20.00, după aceea a luat masa şi ascultat la radio până la orele 23.00, când s-a culcat. După ce s-a culcat numitul Gh. Brătianu, cel care era în post (cel mai probabil plutonierul de Securitate V. Ionescu, întrucât acesta va mai proceda astfel; raportul său pentru data de 28 noiembrie 1948 nu se află în dosarul penal nr. 356 – n.n.), uitându-se într-o mapă pe care o uitase în bibliotecă, a găsit două articole din ziar din anul 1941, unul în limba germană şi altul în româneşte, care se anexează"[43]. În raportul său pentru data de 14 decembrie 1948 plutonierul de Securitate V. Ionescu relata: „La ora 15.45 numita Elena Brătianu a plecat în oraş, iar numitul Gheorghe Brătianu a urcat în dormitor. Eu am intrat [în] bibliotecă [şi] am căutat într-o mapă de-a lui Gheorghe Brătianu. Am găsit un articol din ziarul „Curentul", titulat (în sensul de condus/directorat – n.n.) de Pamfil Şeicaru, din 19 decembrie 1941, *Marea, ca factor de apărare* de Gheorghe Brătianu pe care îl anexez la acest raport"[44].

Nu ştim cum va fi reacţionat Gheorghe I. Brătianu faţă de aceste sustrageri; le va fi cotat în „firescul" evenimentelor pe care le trăia, avea destule alte griji şi preocupări. Iată o mostră, descrisă de plutonierul major de Securitate Prună Ilie în raportul său din data de 27 ianuarie 1949: „La orele 12.00 a venit o scrisoare de la

---

[43] *Ibidem*, vol. 4, f. 418.

[44] *Ibidem*, vol. 5, f. 104.

copiii din Elveția, unde spune că fetele (Maria şi Ioana – n.n.) învață bine şi că vacanța şi-au petrecut-o împreună, fără fratele lor, Ion Gh. Brătianu, care se spune că ar fi plecat din Franța în Egipt. Mai spune Gh. Brătianu că pe data de 25 [ianuarie] a.c. i-ar fi venit un aviz de la fisc pentru a plăti suma de 60.000 lei impozit profesional. Iar Gh. Brătianu a început să spună: să poftească fiscul, că am să fac un scandal! [Am] să încep să urlu, să țip, să audă lumea, căci eu nu sunt vinovat, deoarece sunt cu domiciliul forțat de la data de 19 august 1947, şi ce fel de profesie pot plăti eu când mi s-a luat toată averea? Un medic sau un dentist nu are voie să vină la mine, dar fiscul, ca să mă supere şi să-mi facă numai rău, are voie, [şi asta] din greşeala unui ofițer care, crezând că-mi face bine, a spus că eu am fost voluntar pe front (în Est – n.n.). La două săptămâni după această declarație, tot acest ofițer a văzut că a făcut o greşeală, recunoscând că nu este adevărată prima declarație, unde eu am dovedit şi din actele pe care le-am avut şi cu toate acestea tot mi s-a luat toată averea (moşia de la Răteşti, jud. Argeş – n.n.), rămânând să stau în casa soției mele[45]. Mi se mai spune de către domnii care vin în inspecție (ofițeri de securitate – n.n.) că eu aş fi protejatul guvernului, dar nu înțeleg ce fel de protejat [sunt] când nici medic (dermatolog – n.n.), nici dentist nu-mi vine”[46].

La 13 ianuarie acelaşi agent supraveghetor consemna în raportul său comentariile Elenei Brătianu pe aceeaşi temă, astfel: „[A] venit [la] ora 22.30 (din oraş – n.n.), foarte supărată, spunând că impozitul casei în loc să scadă, s-a mărit; nu sunt (în text: este) bani ca să-l achit, [iar] soțul meu [e] cu domiciliul forțat; ne-a luat totul, moşie, serviciu nu am, casă nu-mi dă voie şi nu mi-a dat voie s-o închiriez, ca să am cu ce plăti impozitele casei; nu are decât să mă închidă (…) Iar Gheorghe Brătianu i-a răspuns [că] dacă te închide pe tine, eu stau aici. Dar Elena Brătianu i-a spus: dar tu eşti închis şi o duci prea bine, că eşti în casă; dacă nu m-ai ascultat când au plecat copiii (24 ianuarie 1944 – n.n.) să fi mers şi noi, că în România nu există patrioți, aşa cum ai vrut tu să fii, cinstit, ca să nu-ți părăseşti țara”[47].

---

[45] Petre Otu, Aurel Pentelescu, *op. cit.*, pp. 48-60. Voluntarilor pe frontul de Est (vezi Ion Mihalache) li s-a confiscat averea. Gheorghe Brătianu a fost mobilizat ca ofițer de rezervă. Cu toate eforturile depuse (fermă model etc.) şi dovezile (acte oficiale) că nu a fost voluntar pe frontul de Est, în anii 1941-1944, moşia de la Răteşti, jud. Argeş a fost confiscată.

[46] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 5, f. 160.

[47] *Ibidem*, f. 138.

Nu ştim dacă în consemnul postului fix, permanent, din strada (Biserica) Popa Chițu nr. 26, Bucureşti, unde Gheorghe I. Brătianu avea domiciliul forțat, conversațiile agenților supraveghetori cu soții Brătianu erau admise sau nu. Cert este că agenții nu numai că ascultau ceea ce vorbesc/comentează cei doi în discuțiile lor, de regulă în timpul mesei de prânz, dar, de la caz la caz, intrau în discuție, socotindu-se probabil ca fiind de ai casei; nu e mai puțin adevărat că soții Brătianu se adresau nu o dată agenților supraveghetori cu diverse rugăminți sau comentarii pe teme presante: situația lor financiară precară, trebuința de a merge la un medic etc. Nici comentariile pe teme politice interne sau internaționale n-au lipsit din astfel de conversații, dovada fiind faptul că ele au fost consemnate (în măsura gradului de pregătire şcolară şi a experienței de viață a fiecăruia) de către agenții supraveghetori în rapoartele lor zilnice. Iată câteva mostre semnificative în acest sens.

La 5 februarie 1949 plutonierul de Securitate Caranfilide Stere raportează în scris: „Şi am avut o conversație cu ei amândoi despre camerele [imobilului], că dacă, aşa-i (vor fi naționalizate – n.n.), ea (Elena Brătianu – n.n.) nu o să le dea, că o să aducă neamurile în locuința ei, decât să bage străinii în casa ei. Şi ea mai spune că Gheorghiță al ei e [un] prost, că să fi fost ea, nu şedea nici două minute în domiciliu forțat, că fugea, şi că comuniştii nu fac (în text: nu ține) dreptate ca să poată [să] trăiască şi ei. Nu ca acum, le face, dar (în text: da) nu le dă dreptul la nimic (în text: nimică) ca să aibă şi ei un servici şi să poată să trăiască şi ei ca omu (sic)”**[48]**.

Plutonierul de Securitate Ilie M. Ion a fost cât se poate de zelos în consemnarea, inclusiv a opiniilor proprii, în legătură cu Gheorghe I. Brătianu aflat sub supravegherea sa. În raportul din data de 27 iulie 1949 consemnează: „După masă a mai ieşit puțin prin curte şi a venit la aparatul de radio unde [a] ascultat (în text: asculta) posturi americane care atacă țările cu democrație populară chiar şi în limba română. Brătianu, cred că nu ar trebui să mai asculte asemenea posturi, care (în text: de unde) îl țin (în text: ține) la curent cu toți imperialiştii”**[49]**. Este lesne de sesizat persuasiunea lozincilor propagandistice ale vremii asupra conştiinței sale de agent în slujba Securității! În ziua următoare de tură, pe 29 iulie 1949, acelaşi agent consemna în raportul său: „Când a venit Elena Brătianu la [ora] 15.30, a început să spună că nu ştie ce să mai facă, că peste tot la conducere sunt numai nişte bandiți, că nu îi dă

---

[48] *Ibidem*, f. 173.

[49] *Ibidem*, f. 325.

nimeni nici o considerație şi nu are ce mai face decât să [se] otrăvească, că o să moară de foame [pentru] că nu mai are un ban în casă şi nici nu poate vinde nimic, că a mai dat mai multe lucruri în valoare de zeci de mii lei şi nu a mai luat nici bani, nici lucrurile; şi unde a reclamat nu i-a dat nici un concurs nimeni, că acum este disperată, nu ştie ce să mai facă, nu are altă soluție decât să [se] omoare amândoi într-o bună zi, în casă”[50]. Cu zel, dar şi cu oarecare ironie/viclenie, în data de 31 iulie 1949, plutonierul Ilie M. Ion consemna: „Nu ştiu de unde a făcut rost de bani, că văd că dă numai cu miile şi numai hârtii noi, că mai zilele trecute spunea (Elena Brătianu – n.n.) că trebuie să [se] otrăvească, că o să moară de foame, că nu mai au bani; acum îi văd foarte dispuşi (veseli)”[51].

În acelaşi stil şi cu lux de amănunte plutonierul de Securitate Ilie M. Ion relatează în rapoartele sale zilnice felurite întâmplări şi comentarii ale soților Brătianu. La fel au făcut şi ceilalți agenți supraveghetori. Un fapt nu au cunoscut ei, şi anume că notele-raport ale Direcției Securității Capitalei către Direcțiunea Generală a Securității Poporului, semnate de T. Sepeanu, nu conțineau cel puțin în ultima parte a anului 1949, amănuntele relatate de ei (extrem de prețioase pentru noi astăzi, ca file de jurnal!) ci doar pe acelea care, potențial, puteau fi argumente/exemple pentru incriminare. Semnificativ în acest sens este documentul nota-raport către Direcțiunea Securității Poporului din 20 septembrie 1949, astfel: „În perioada de la 21. VI. 1949 şi până în ziua de 19. IX. 1949 (90 de zile – n.n.) Elena Brătianu (soția lui Gheorghe Brătianu) a plecat, ca de obicei, regulat în oraş, la cunoscuții ei, ocupându-se şi cu vânzarea de lucruri din casă, pentru a avea bani necesari gospodăriei. Gheorghe Brătianu nu a ieşit în oraş decât la dentist, conform aprobării Dvs. De asemenea, a mai ieşit în mod special în oraş, în ziua de 12 august 1949, având un mandat de aducere la Tribunalul Militar, fiind audiat într-un proces cu criminali de război şi a fost însoțit de organele noastre”[52].

În continuare, nota-raport din 20 septembrie 1949 a preluat, în sinteză, informațiile din amplul raport al plutonierului de Securitate Ilie M. Ion din 12 august 1949, astfel: „După proces Gheorghe şi Elena Brătianu şi-au exprimat nemulțumirea față de justiția din R.P.R., afirmând că «aşa justiție nu am mai văzut, că te forțează

[50] *Ibidem*, f. 324.

[51] *Ibidem*, f. 323.

[52] *Ibidem*, vol. 4, f. 445; *Ibidem*, vol. 5, f. 274.

prin amenințare să spui adevărul». Elena Brătianu a afirmat că cei din justiția de azi nu cunosc legile şi libertățile omului"[53]. Nota-raport se încheia cu o informație preluată din raportul plutonierului de Securitate Ilie M. Ion din data de 20 august 1949, astfel: „De asemenea, Gheorghe Brătianu se arată foarte nemulțumit şi foarte îngrijorat că Oficiul de Închiriere îi va lua casa, la fel ca lui Vintilă [V.] Brătianu. Dacă se va întâmpla acest lucru, el spune că nu-i rămâne altceva decât să se otrăvească"[54].

Precizăm că plutonierul Ilie M. Ion, intrat în rolul de agent supraveghetor a lui Gheorghe I. Brătianu în iulie 1949, a fost în seria ultimă a „cronicarilor". Zelul său în a consemna, deşi agramat, mulțimea detaliilor îl arată cu „vocație" pentru meseria prestată, la fel ca şi, cum s-a arătat, plutonierul de Securitate Ionescu Vasile, care cotrobăia prin hârtiile profesorului. De fapt, colegul său de schimb, plutonierul Abraşu Ştefan, în raportul său din 27 august 1949, oferă „cheia" comportamentului lor, ca subofițeri de Securitate, astfel: „Susnumita (Elena Brătianu – n.n.) spune că de când au plecat Penariu (11 iulie 1949 – n.n.) şi Mihai (1 august 1949 – n.n.) femeia de serviciu nu mai vorbeşte cu ei aşa cum vorbea în trecut, spunând, [către ea] că te-ai dat după agenții noi care au venit acum, eşti şi tu cu ei şi faci ce spun ei"[55].

În rapoartele zilnice ale agenților supraveghetori sunt monitorizate pe ore şi minute o sumedenie de fapte din viața de toate zilele ale soților Gheorghe şi Elena Brătianu: când Elena Brătianu a plecat în oraş şi când s-a înapoiat, dacă a rămas peste noapte la cunoscuți şi ce avea la ea (pachete cu cărți, plasă cu lucruri de vânzare etc.), când a plecat şi când a venit; dacă Elena Brătianu s-a certat cu jupâneasa şi pe ce temă; la ce oră soții Brătianu au servit masa, împreună sau nu; la ce oră au urcat în dormitor ş.a.m.d.[56]. Cu minuțiozitate, zilnic, agenții supraveghetori au consemnat situația savantului istoric: de la ce oră până la ce oră a scris sau a citit în birou; de la ce oră până la ce oră a ascultat posturile de radio româneşti sau străine; de la ce oră

[53] *Ibidem*.

[54] *Ibidem*.

[55] *Ibidem*, vol. 5, f. 294.

[56] Viața lui Gheorghe Brătianu nu poate fi înțeleasă în afara familiei sale, mai ales în anii domiciliului obligatoriu. Cu toate acestea, am considerat că nu este scopul studiului de față să stăruim şi să concluzionăm asupra comportamentului Elenei Brătianu în raport cu situația creată prin claustrarea soțului ei, în sensul de a da crezare sau nu faptelor descrise în notele informative sau în rapoartele zilnice ale agenților supraveghetori, ne lipsesc argumentele.

până la ce oră a ieşit în curte, ca să facă gimnastică, să se plimbe, să măture curtea, să bată covoare etc. Ne gândim că, în momentul în care se va dispune de *toate* aceste rapoarte zilnice ale agenților supraveghetori s-ar putea contabiliza, pe tipuri de activitate, regimul de claustrare. Ar interesa, în mod deosebit, durata consacrată cititului şi scrisului. Oricum, condițiile nu au fost prielnice, stimulatoare pentru munca ştiințifică. Numai o voință puternică şi o disciplină pe măsură în ale scrisului şi în programul zilnic l-au făcut apt să traverseze cei aproape trei ani de claustrare, unde, între altele, cum s-a văzut, lipsurile materiale au fost presante, durerile de dinți şi măsele aproape permanente, tracasările fiscale şi imobiliare la fel. Valoarea lucrărilor ştiințifice redactate sau finalizate de savant includ – fără o declarație expresă a acestuia în acest sens – un efort realmente supraomenesc, de martir.

Omul Gheorghe I. Brătianu răzbate din multiple relatări ale agenților supraveghetori în rapoartele zilnice, dincolo de aspectul lor bolovănos şi agramat al acestora. Iată câteva exemple şi excerpte. În Ajunul Crăciunului – 24 decembrie 1948: „La ora 18.00 numita [Elena Brătianu] a plecat la telefoane să dea un telefon în Elveția [ca] să vorbească cu copiii săi ce se află în Elveția pentru studii şi la ora 20.35 a sosit acasă. În acest timp numitul Gheorghe Brătianu a coborât în sufragerie să servească masa, luând masa împreună. Au mai stat de vorbă, după aceea au urcat în dormitor. Au aranjat împreună pomul de Crăciun [pe] care l-au făcut în dormitor. După ce l-au făcut, m-au chemat şi pe mine să-l văd. Numita Elena Brătianu a spus că numitul [Gheorghe] Brătianu a cerut să-i facă pom de Crăciun, că dânsul are suspiciuni prin acest obicei, că îi merge mai bine în anul ce vine”[57]. Plutonierul de Securitate V. Ionescu mai preciza: „M-am dus şi am văzut pomul, şi pe perete, lângă pom, un tablou al fostei (în text: a fosta) Regine Maria. După aceea eu am plecat, iar numiții s-au culcat”[58].

Cu circa zece zile în urmă, în data de 13 decembrie 1948, o situație dramatică: „La orele 11.30 a venit din partea fiscului pentru impozitul profesional. Numitul Gh. Brătianu a spus agentului fiscal că nu numai profesează de la 19 august 1947, spunându-i că are domiciliu forțat şi averea lui personală este confiscată. Casa, împreună cu mobila este a soției sale care este cetățeană franceză. Agentul fiscal între timp a făcut un proces verbal de lucrurile ce se găsesc (în text: găseşte) în casă şi l-a

---

[57] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 5, f. 115.

[58] *Ibidem*.

dat numitului Gh. Brătianu să iscălească. După plecarea acestuia, Gheorghe Brătianu citind mai bine copia lăsată şi-a dat seama că a fost indus în eroare, de unde a început să ţipe şi să se bată cu pumnii în cap. La ora 14.00 Elena Brătianu s-a înapoiat din oraş, iar numitul Gheorghe Brătianu a început să plângă, povestindu-i tot ce s-a întâmplat, la care Elena Brătianu a spus că are să facă o întâmpinare în acest sens”[59].

La începutul lunii septembrie 1949, o scenă în care se regăsesc toţi membrii familiei, astfel: „Numitul Gheorghe Brătianu a ieşit în curte la ora 10.00 şi (în text: de) a astupat la adăpostul din curte până la ora 13.00. În acest timp a primit de la poştă două plicuri din Elveţia. Într-unul au fost mai multe fotografii de la fiica mai mică (Ioana, născută la 4 august 1929, deci avea 20 de ani – n.n.). După masă a ascultat la radio cu soţia, citind scrisorile (care probabil erau în limba franceză – n.n.). Numita Elena Brătianu îmi spune că fata mai mică cere să plece din Elveţia de la şcoală în Franţa la [o] altă şcoală şi fata cea mare (Maria, născută la 28 iunie 1928 – n.n.) a fost cerută în căsătorie de prinţul Danemarcei”[60].

Imaginaţi-vă pe Gheorghe I. Brătianu, în vârstă de 51 ani, trăgând la lopată timp de trei ore consecutive pentru a astupa un adăpost făcut în timpul războiului spre a se feri de bombardamentele aeriene americano-britanice, în prima parte a anului 1944 (4 aprilie-20 august) şi de cele germane după lovitura de stat de la 23 august 1944! El, care condamnase cu vehemenţă aceste bombardamente cu caracter terorist în paginile ziarului „Curentul”, în 1944[61], şi pentru care se proferaseră injuriile amintite din ziarul „Scânteia”, în septembrie 1944, astupa adăpostul – semn decisiv, spunem noi acum, că războiul se încheiase; pentru Gheorghe I. Brătianu era o muncă ce îl deconecta, ca şi bătutul covoarelor sau măturatul aproape zilnic prin curte.

Numeroasele arestări realizate de Securitate în noaptea de 5/6 mai 1950 au reuşit prin surprindere, fiind declanşate într-un moment când cei implicaţi (oameni politici, oameni de cultură, generali şi ofiţeri, ierarhi şi preoţi) se aşteptau cel mai

---

[59] *Ibidem*, vol. 4, f. 431.

[60] *Ibidem*, vol. 5, f. 287.

[61] Gheorghe I. Brătianu, *Scrisoare deschisă domnului W.G. Leland, preşedintele Comitetului Internaţional al Ştiinţelor Istorice, Washington,* în „Curentul”, anul XVII, nr. 5810, 21 aprilie 1944, p. 1; vezi şi studiul nostru *Bombardamentele aeriene anglo-americane asupra teritoriului României în perioada aprilie-august 1944. Atitudinea lui Gheorghe I. Brătianu faţă de acestea,* în Aurel Pentelescu, *În faţa istoriei. Gheorghe I. Brătianu (1898-1953)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, pp. 93-110; 144-150.

puțin. Dosarul penal nr. 356, cercetat de noi conține mai multe documente privitoare la Gheorghe I. Brătianu în acest sens, între care nota olografă din data de 6 mai 1950 prin care: „Se depune al arestul M.A.I. numitul Gh. I.C. Brătianu pentru cercetări”[62]. Transportat la închisoarea deținuților politici de la Sighetu Marmației a suferit timp de aproape alți trei ani regimul concentraționar de temniță grea. A sfârşit la 55 de ani în celula nr. 73 a acelei închisori sinistre.

Publicat în „Orizont XXI”, Fundația Valeriu Florin Dobrinescu, Editura Delta Cart Educațional, Piteşti, anul II, nr. 5, martie 2007, pp. 39-51.

62 A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 356, vol. 1, f. 14.